

Bloemrijke en ruige bermen

Mits goed beheerd, fungeren wegbermen als leefgebied en verbindingzone voor planten en dieren. Deze functie is door de algehele achteruitgang van natuur en landschap steeds belangrijker geworden. Om deze waarde tot uitdrukking te brengen is een goed wegbermbeheersplan nodig.

Het landschap wordt doorsneden door een uitgebreid wegennet. Door de oppervlakte die wegen innemen, worden de leefgebieden van planten en dieren verkleind. Vooral wanneer ze verhard (breed en druk bereden) zijn, vormen ook zij onoverbrugbare barrières. Plaatselijk moeten dan voorzieningen worden aangebracht om de uitwisseling tussen populaties van diersoorten mogelijk te maken (padden- en dassentunnels, wildviaducten).

Bloemrijke berm

Betekenis van wegbermen voor de Nederlandse natuur

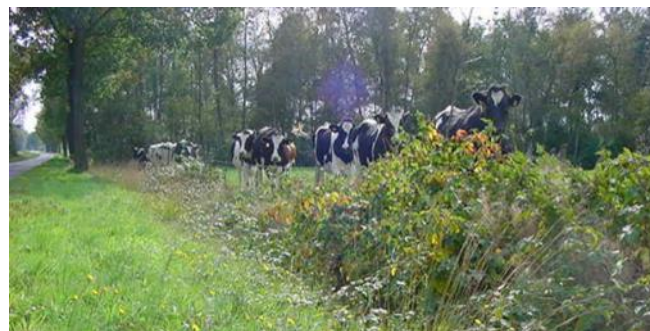
Door de intensieve landbouw en later dierlijke mest, is het landbouwkundig beheer van weiden en akkers sterk onder druk komen staan. Door (over)bemesting zijn veel plantensoorten uit het agrarische cultuurland verdwenen. Slechts de randen van de percelen bieden bij goed beheer nog mogelijkheden.

De "bonte wei" heeft plaats gemaakt voor de "bonte berm". Bermen vervullen als laatste toevluchtsoorden een steeds belangrijker rol voor het voortbestaan van onze wilde flora. Van de ongeveer 1400 inheemse plantensoorten worden er liefst 700 in wegbermen aangetroffen, waaronder zeer zeldzame en bedreigde soorten.

Bloemrijke bermen oefenen een grote aantrekkingskracht uit op dagvlinders en andere insecten. Voor hun voortbestaan is het van belang dat plaatselijk gedeelten niet of slechts zeer extensief worden gemaaid. In jonge heide-ontginningsgebieden zijn extensief beheerde bermen, met plaatselijk bramen en struiken, geschikt als broedplaats voor een aantal vogelsoorten die de laatste decennia sterk zijn achteruitgegaan (grasmus, kneu, geelgors en roodborsttapuit). Ecologisch beheerde bermen kan men beschouwen als kleine hooilandjes, en zij dienen dan ook als zodanig beheerd te worden.

De drie hoofdonderdelen van ecologisch wegbermbeheer zijn:

1. Afvoeren van maaisel
2. Een lage maaifrequentie
3. Variatie in structuur en beheer

'ruige' berm

1. Afvoeren van maaisel

Voor de instandhouding en ontwikkeling van een bloemrijke berm is het noodzakelijk te maaien. Door het maaisel vervolgens af te voeren, wordt de grootste vorm van organische bemesting tegengegaan. De berm zal hierna minder biomassa produceren. Bij een beperkte productie zal het aandeel bloemplanten ten opzichte van het aandeel grassen toenemen. De ecologisch beheerde berm kan het beste worden gemaaid met een messenbalk of cyclomaaier. Een klepelmaaier is niet geschikt. Een klepel/zuig combinatie is een iets beter alternatief voor als in één werkgang gewerkt moet worden. Na het maaien moet het maaisel 1 tot 2 weken blijven liggen, zodat de zaden de kans krijgen om volledig af te rijpen. Een bijkomend voordeel is dat er minder biomassa afgevoerd hoeft te worden.

2. Maaifrequentie

Het aantal maaibeurten moet zo laag mogelijk worden gehouden: op rijkere gronden twee maal per jaar en op matig voedselrijke tot voedselarme gronden één maal per jaar.

Bij de ontwikkeling naar een bloemrijke berm zal de maaifrequentie de eerste jaren minimaal 2x moeten zijn. Als de ontwikkeling de goede kant op gaat, naar meer bloemen en minder gras, kan de frequentie omlaag.

Voor de ontwikkeling van ruigtekruidenvegetaties en braamstruwelen is een extensief tot zeer extensief beheer noodzakelijk.

3. Variatie in structuur en beheer

Het voorkomen van een gevarieerde planten- en dierenwereld is vaak gekoppeld aan een grote structuurvariatie.

Struweel / hakhout	Ruigte	Bloemrijke berm	Weg
	1 maal	1 of 2 maal per	
	per 2-3 jaar maaien	jaar maaien	

Faseringen in beheer is belangrijke voor het behoud van de ecologische waarde

De meeste dagvlinders komen voor in gebieden met een combinatie van bos, struweel, ruigte en bloemrijk grasland. Bloemrijke graslanden alléén zijn voor hen niet voldoende.

Bermen langs verharde wegen hebben vaak een geringe breedte (2 à 3 meter). De mogelijkheden om loodrecht op de weg bovengenoemde situatie te realiseren, zijn beperkt.

In de lengterichting van een smalle berm zijn er mogelijkheden om variatie aan te brengen. Plaatselijk, bijvoorbeeld rond de bomen in de berm kunnen gedeelten niet of slechts zeer extensief worden gemaaid. Waar een aanliggende bermstrook niet of zeer extensief wordt beheerd, kan ook de gewenste variatie worden verkregen. Deze combinaties zijn ecologisch zeer waardevol. Ze zijn echter alleen maar te realiseren op plaatsen waar de bermstrook een ondergeschikte afwaterende functie heeft (droge gronden).

Landkaartje

Gemeentelijk bermbeheerplan

Voordat men start met ecologische bermbeheer is het raadzaam om per gemeente of gezamenlijk met samenwerkende gemeentes een wegbermbeheerplan te maken. Een wegbermbeheerplan geeft inzicht in de mogelijkheden en kosten van ecologisch bermbeheer. Een goede inventarisatie van de te onderhouden bermen is dan cruciaal met de volgende aandachtspunten:

1. De actuele floristische en faunistische waarde van berm én omgeving;
2. De breedte van de bermen;
3. De aanwezigheid van obstakels (bomen, reflectorpaaltjes).

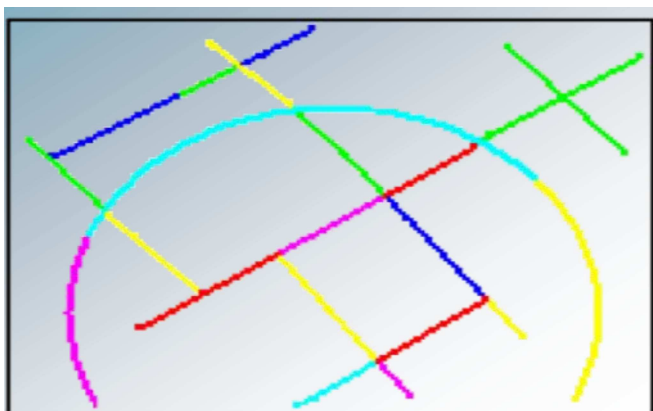
Op basis van deze gegevens worden de prioriteiten en mogelijkheden uitgewerkt. Brede bermen langs rustige landbouwwegen bieden de beste mogelijkheden. Ook zijn er bermten die totaal niet in aanmerking komen voor ecologisch bermbeheer, zoals smalle bermten (beïnvloeding door verkeer) en bermten langs wegen met veel agrarische bebouwing (die vaak door aangrenzende eigenaren op diverse tijdstippen worden gemaaid). Tussen deze twee uitersten ligt een heel scala aan berm-typen. Elk type vereist een eigen uitgewerkt beheersmodel.

Een voorbeeld voor een wegbermbeheerplan van de gemeente Weert is [hier](#) te downloaden.

In het plan van de gemeente Weert is een inventarisatie van de actuele situatie, de potentiële waarden voor de ecologie en de wensen voor de verkeersveiligheid opgenomen.

Vervolgens is een aantal beheersmaatregelen op een rij gezet. Deze maatregelen zijn op een kaart gevisualiseerd.

Bij het inventariseren, het opstellen van het plan en het monitoren van het beheer kan een vrijwilligersgroep de gemeente behulpzaam zijn. Zie op de volgende pagina een voorbeeld van IVN Laarbeek en het Laarbeeks Landschap.

Op basis van vegetatieopnamen en geschiktheid voor ecologisch beheer is bovenstaande visualisatie (met onderstaande legenda) het meest wenselijke beeld.

2 maal per jaar cirkelmaaien en afvoeren, tussen half juni en half juli en tussen begin september en half oktober.

1 maal per jaar cirkelmaaien en afvoeren, tussen eind augustus en eind september.

Eerste meter twee maal per jaar cirkelmaaien en afvoeren, rest 1 maal per jaar maaien en afvoeren tussen eind augustus en eind september.

Eerste meter twee maal per jaar cirkelmaaien en afvoeren, rest 1 maal per 3 jaar gefaseerd maaien en afvoeren in het najaar.

Artikel uit nieuwsbrief van Laarbeeks Landschap

"Ook in het agrarisch landschap van Laarbeek neemt het aantal soorten planten en dieren steeds verder af. Volgens Vogelbescherming Nederland is op het boerenland het aantal vogels in 30 jaar tijd gehalveerd. Dit blijkt ook uit tellingen die vogelwerkgroep de Ortolaan van IVN Laarbeek zelf heeft uitgevoerd. De belangrijkste oorzaak voor die achteruitgang is een groot tekort aan voedsel voor allerlei dieren. Ook zijn er in het boerenland te weinig plaatsen waar dieren zich kunnen verschuilen en vogels kunnen broeden.

Om kruidenrijke wegbermen met veel soorten bloemen te krijgen is een verschraling van de bermen nodig. Dit wordt bereikt door alleen nog in het najaar te maaien en het maaisel telkens af te voeren. Vandaar dat IVN Laarbeek en het Laarbeeks Landschap onlangs overleg hebben gehad met vertegenwoordigers van de gemeente. We hebben daar gevraagd om de natuurwaarde van de wegbermen verder te vergroten door het maai-beleid aan te passen. De gemeente heeft inmiddels voor deze aanpak gekozen en op enkele plaatsen zijn de resultaten nu al zichtbaar.

Ook zorgt de gemeente er voor, dat het maaisel uit sloten niet meer in de wegbermen terecht komt. Bij een grotere variatie aan planten zullen wegbermen veel meer voedsel bieden aan insecten en andere dieren.

Daarnaast is het nodig dat er meer struweel, laag struikgewas, kan ontstaan. Vandaar dat we de gemeente gevraagd hebben om op een aantal plaatsen de wegbermen niet meer jaarlijks te maaien. Niet maaien betekent immers, dat er bramen en en andere soorten struiken spontaan gaan groeien. Zonodig kunnen we hier en daar wat besdragende struikjes bijplanten. Het Laarbeeks Landschap kan hierbij behulpzaam zijn.

Foto's: Brabants Landschap (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: Egbert Koopmans, 's-Hertogenbosch

Datum: 1 januari 2016

Colofon

Coördinatiepunt Landschapsbeheer

Postbus 80
5076 ZH Haaren
Coördinatiepunt Landschapsbeheer
T 0411 - 66 40 10
Algemeen
T 0411 - 62 27 75
info@brabantslandschap.nl
www.brabantslandschap.nl